

ELIDA ULLA:

Fra Sunnmøre

ÅTREKK FRA LIVET PÅ ØYENE I 70-ÅRENE

3 mil nordenfor Alesund ligger Haramsøya, og på nordvestpynten av denne ligger Ulla og Ullammeren. Rett ut mot nordishavet ligger stedet, og her bryter det på når nordvesten setter inn. Svaberga er rundslitt og hullete av bølgene som evig vasker strendene. Ligger en stein på berget en tid så dannes der huler og rare formasjoner i fjellet. Her er et ønskested for barn med rik fantasi.

Men det er ikke alltid havet er i opprør, stundom kan det være blikkstilte, med dovne dønninger som suger tangen og taren fram og tilbake. Ytterst på pynten på en liten holme ligger Ulla fyr og blinker og viser seg til alle sjøfarende. Her er et yrende fugleliv, for her er ideelle hekkeplasser i de forrevne knauser. Et fritt utsyn har man også herfra. I sør ser man fjellene ved Statt og i nord ved Hustad.

Innenfor fyret ligger Ulla med 8 flate velstelte gårder, og som en liten utstikkende knaus ligger Ullammeren med husene klemt inntil bergveggen for liksom å søke ly mot vær og vind. Langs sjøen ligger buene i rekke og rad, de er det eneste som enno minner om stedets storhetstid. For i 70 årene var her et stort fiskevær med en veldig ansamling av fiskebåter i sesongen. Her var en forholdsvis god havn og kort veg til fangstfeltet, hvilket spilte en stor rolle dengang med de åpne båtene som de måtte ro både til sjøs og heim igjen dersom det ikke blåste en passelig bølge.

Stedets storhetstid er som sagt forbi, den døde i samme stund som båtene fikk motorer

og fangsten kunne bringes direkte til byen til de store avtakere der.

Men de gamle forteller gjerne om denne tiden.

Så snart det ble Kyndelsmess begynte båtene fra fjordene og Innlandet å innfinne seg til torskefisket. Det var en regel som ikke måtte brytes. Alle «rorskarer» var ansatt fra Kyndelsmess til Marimess. Før og etter den tid tok de ikke i arbeid. Ja, det hendte, når båteiere og lottmenn vilde nytte godvær og godt fiske noen dager etter Marimess, at rorskarer lå i bakken og solte seg i stedet for å bli med.

Det fortelles at det lå en 70—80 båter på «Vålen», det måtte således være oppimot en 400 mann ansamlet i sesongen.

Det sier seg selv at det var litt av et problem å få alle disse mennesker plasert. Det krydde jo av folk på det lille stedet. I kjeller og på loft ble de anbrakt, ofte 2 båtmannskap på ett rom. Og alt sitt habengut måtte de ha med. De hadde mat og klær for mange uker med, så det var kister og sjømannsekker i haugveis. Surmelkdunker og fleskeskinker horte også med. Når det så hang en 10—12 par våte strømper og ragger på tørk, og fisk og leverlukt blandet med matlukt fylte rommene, kan en tenke seg den odøren som ble.

Ja, de gamle forteller at det var et svare liv i disse hektiske dager. På buene stod kvinnfolka og stelte fisken som lå i dynger på golvene. Her gikk arbeidet med liv og lyst, og gjentene diskuterte de nye «rorskarer» og mer-

ket seg i sitt stille sinn hvem de vilde ha følge med om lørdagskvelden.

Mannfolkene egnet sine liner og diskuterte været og fiskeutsiktene, mens de unge guttene flørtet i smug med gjentene som lo og skrallet i kåthet og ungdommelig livslyst. En herlig tid. For aldri var det sånn moro som i «fiske-tia», og mange unge knyttet her forbindelser som varte livet ut.

Var det godt fiske så hendte det at de stod døgnet rundt og stelte fisken. Da var det godt med en kruttsterk kaffetår, og det var de halv-voksne gjentene eller bestemødrene som måtte besørge den, alle andre hender var i arbeid.

Tidlig om morgenen, i 4—5 tiden, seilte båtene ut. Da var det gjerne kappseilas for å komme først ut til fiskeplassen. Der fant de garnene sine etter «med». Det var merker inne i land hvoretter de kunne regne ut hvor grunnene og botnene var. Det het gjerne: Tua i Bersnakken, Storsteinen i elva, Hildrehesten i Skaret osv. Så lenge de små åpne båtene var i bruk ble det mange «landliggerdager». Det var når været var for stygt til å seile ut i. Da gikk mennene fra bu til bu for å se hvem som hadde fisket best. Det var konkurranse dengang og, så den som hadde mest ble regnet for å være beste skipperen.

Rorskarene tok dagen for det den var: en fridag. De lå og dro seg i sengen eller spilte kort, eller de samlet seg på Storbua. Der var butikken og brennevinsutsalet og her regjerte Hr. Methlie.

Det var nok ikke alltid det gikk så bra for seg på Storbua. Når karene fikk for mye i toppen så endte nok dagen gjerne med kran-gei og slåssing. Det fortelles også fra denne tid at når det var storstorm måtte de ha grev med for å krøke seg fast i bergnabben når bygene kom. Enten det var at de i ruskevær gikk i en stadig rus og således var mer enn alminnelig ustø på beina, eller det blåste kraftigere dengang enn no, skal være usagt.

Hr. Methlie var «storkaksen» på stedet. Han kjøpte opp all fisken om våren og lot fiskerne få vegn, mat og «drikke» på kredit til den tid.

Madam Methlie var selvsagt også en meget aktet dame, og ble sett opp til som den allvitende der visste råd for alt. Det var dengang ikke så alminnelig å reise til byen, det var derfor stor stas og ære å få tjeneste hos madam Methlie. Her var det etter forholdene herskapsmessig og helt annerledes enn hos den

stedlige befolkning. En gammel gjente som het Lisbeth fortalte ofte om sin tid hos «madamen». Hr. Methlies egg måtte kokes akkurat på sekundet, hans skjorter måtte ikke finnes en feil ved, og rulletøyet måtte være som lefser når hun avleverte det til madamen som selv talte det og la det i skuffer.

Om maten fortalte hun at de til hverdags brukte mye «blende» til tørstedrikk. Det var surmelk og vann sammenblandet. Til høytider fikk de øl. Måltidene var morgåbete, mimorgå, middag, nons og kvelds.

Til morgåbeten, som var kl. 5, var det flatkake med smør.

Mimorgå: Varm suppe og flatkake, servert i hver sin treskål.

Middag: Fisk, poteter og suppe, eller sild, poteter og suppe.

Nonsmat: Saltkjøtt, poteter, kålrabi og flatbrød, eller ball og sjyr.

Kveldsmat: Suppe (aldri grøt).

Søndagen var det litt annerledes. Morgåbeten var den samme, men til mimorgå var det fisk og poteter med smør og flatbrød og suppe. Middag var det ikke da man alltid var i kirke, men når man kom derfra i nonstiden fikk man «Mylje», den bestod av flatbrød duppet i kjøttkraft og heldt over med kjøttfett. Var det riktig fint fikk man sirup på. Oppå denne myljen var det så fisk og potetbiter. Til kvelds kjøtt, poteter og suppe.

I torskesesongen ble det dessuten brukt mye levermølje.

Skikk og bruk måtte alltid følges. «Skikk følge eller land fly» heter det. Grautatirsdag fråtset de i fet rømmegrøt, men det var ikke bare for grøtens skyld dette var en merkedag. Man skulde til denne dag ha fisket så og så meget dersom det skulde bli et godt fiske.

Fastelavn var det bare det nødturvande til legem og sjei, og et par dager etter fastelavn liksom en ofringens dag. Da vilde de eldre skipperne ligge heime fra sjøen og de leste gjerne «Vanjilja» denne dagen. Dette ofret ble gitt for å sikre seg et godt fiske. Man måtte stå seg godt med de makter som rådde for slikt.

Ut i april delte de så fisken i «lott» og reiste enten heim med sin del eller de solgte den til hr. Methlie. Størsteparten stelte imidlertid selv fisken sin, da det da ble større fortjeneste. De vasket den og anbrakte den på hjeller og sva-berg til tørking. Unge og gamle var opptatt med denne fisketørkingen hele våren. Når fis-

ken var tørr solgte de den enten til hr. Methlie eller de reiste til «byen» for kanskje å oppnå bedre pris.

Å få være med til byen var en av årets store begivenheter. Det var kanskje eneste gangen i året, så man kan tenke seg med hvilken beundring en så på alt, butikkvinduer, husfasader og ikke minst trafikken i gater og på havnen.

Midtsommers var det atter en sesong. Da var det Eggafisket som stod for tur. Og atter måtte kvinnene ned på buene for å stille fisk. Men no lå ikke mannskapene i land, de reiste heim for hver tur.

Og høsten avløste sommeren. Stormen pisket sjøsprøyt mot rutene, og den hvite sanden føk omkring husene og la seg i alle krinkler og kroker. Man dovnet seg, dvs. man arbeidet også. Mennene stelte vegna si og kvinnene hadde det vanlige matstell og husstell å utføre foruten at de i denne tid måtte stille alt tøy godt i stand til den kommende sesong. Spinne-rokken surret flittig og vevstolen slo rytmiske slag. Men en regel som også måtte overholdes var at til ut Advent kunde man sove 2 timers middagslur. For å spare på lyset eller fordi man hadde god tid, gikk man gjerne i skumringen over til naboen og slo av en prat der.

Og snart var årets høydepunkt der igjen: Fisketia.

To hektiske måneder hvor sjøstøvler smalt i steinene og det surret i alle dialekter, og hvor den kriblende spenningen lå i luften. Ja, det var en gild gammel tid, det skal være sant og
visst